Vihreä kasvu
Janne Peljo

14.2.2024

Elinkeinoelämän keskusliitto EK:n lausunto Eduskunnan ympäristövaliokunnalle: O32/2023 vp, Näkökulmia luonnon ja teknisiin hiilinieluihin - rooli nollapäästöisessä taloudessa
O 32/2023 vp

Elinkeinoelämän keskusliitto EK kiittää mahdollisuudesta lausua otsikkoaiheessa.

EK on sitoutunut EU:n ja Suomen ilmastotavoitteisiin sekä 1,5 asteen mukaiseen ilmastopolitiikkaan.

Suomi on ottanut edelläkävijän roolin hyvin kunnianhimoisella ilmastoneutraalisuustavoitteellaan vuodelle 2035. Elinkeinoelämä painottaa, että samalla kun päästöjä vähennetään, on huolehdittava yritysten mahdollisuudesta investoida ja menestyä kansainvälisessä kilpailussa: vähennetään päästöjä kaikilla sektoreilla kustannustehokkaasti, markkinaehtoisesti ja teknologianeutraalisti, pitkäjänteistä ja ennustettavaa ilmastopolitiikkaa harjoittaen.

EK näkee yritykset ilmastonmuutoksen torjunnan ytimessä, koska ne omien päästöjen vähentämisen lisäksi tarjoavat päästöjä vähentäviä ratkaisuja muille, myös yli Suomen rajojen.

EK:n lausunto

Taustaa: Päästökauppasektorilla päästövähennykset etenevät hyvin, taakanjakosektorilla on haasteita ja maankäyttösektorilla ongelmia

Suomi on jo onnistunut tuloksekkaasti saavuttamaan merkittäviä päästövähennyksiä: Aikajaksolla 2005–2022 Suomen kokonaispäästöt vähentyivät 34 %. Päästökauppasektorilla, mihin kuuluvat suuret teollisuus- ja energiantuotantolaitokset sekä Euroopan sisäinen lentoliikenne, Suomi on onnistunut vähentämään päästöjään jopa ennakoitua nopeammin. Tätä EK pitää arvokkaana saavutuksena. Se kuitenkin edellyttää merkittävien investointien toteutumista, niin yksittäisiin teollisiin laitoksiin kuin energiajärjestelmään laajemminkin, erityisesti päästöttömän sähkön tuotannon ja hyödyntämisen kasvattamiseksi ja sähkönsiirtoyhteyksien vahvistamiseksi.

Taakanjakosektorille kuuluvat kaikki ne päästökauppajärjestelmän ja maankäyttösektorin ulkopuoliset kasvihuonekaasupäästöt, jotka raportoidaan kansallisessa päästöinventaariossa. Tärkeimmät taakanjakosektorin päästölähteet ovat liikenne, maatalous, rakennusten erillislämmitys, työkoneet, jätteiden käsittely ja F-kaasut.

Taakanjakosektorin kasvihuonekaasupäästöt ovat vähentyneet hitaammin kuin päästökauppasektorin päästöt. Taakanjakosektorin yhteenlasketut päästöt olivat vuonna 2022 noin 22 % pienemmät kuin vuonna 2005. Päästöt ovat taakanjakosektorin sisällä vähentyneet kaikilla sektoreilla maataloutta lukuun ottamatta.

Uudistetun EU:n taakanjakoasetuksen mukaan Suomen taakanjakosektorin päästövähennysvelvoite vuodelle 2030 on 50 % verrattuna vuoteen 2005.

Tuorein keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelma (KAISU) annettiin eduskunnalle alkukesästä 2022. Siinä on linjattu toimia komission ehdotuksen mukaisen 50 % päästövähennysvelvoitteen saavuttamiseksi. Suunnitelmassa arvioitiin, että nykyisellä kehityksellä ja nykytoimilla taakanjakosektorin päästöt laskisivat 22,8 Mt CO2 -ekv. tasolle vuoteen 2030 mennessä, kun 50 %:n päästövähennysvelvoitetta vastaava päästötaso on 17,2 Mt CO2 -ekv. Näin ollen suunnitelman laatimisen lähtökohtana oli 5,6 Mt CO2 -ekv:n päästökuilu vuonna 2030.

KAISUssa lähtökohtana on myös se, että Suomi hyödyntää kertaluontoista joustoa ja maankäyttösektorin joustoa taakanjakosektorille (LULUCF-jousto) 2030 tavoitteen saavuttamiseksi. Ilmastovuosikertomuksessa 2023 todetaan, että ”arvioiden mukaan vuosia 2021–2025 koskevat LULUCF-laskentasäännöt eivät käytännössä mahdollista ylijäämän syntymistä ja joustoa taakanjakosektorille” ja että mahdollisuus käyttää joustoa kaudella 2026–2030 on riippuvainen ylijäämän syntymisestä suhteessa maankäyttösektorin velvoitteeseen.

Viimeisimpien maankäyttösektorin päästökehitystä koskevien tietojen valossa ei voida pitää todennäköisenä, että joustomahdollisuus on käytettävissä, mikä muodostaisi merkittäviä haasteita taakanjakosektorin päästötavoitteiden saavuttamiselle. EK pitää tätä huolestuttavana.

Varsinaiset ongelmat Suomen ilmastopolitiikassa liittyvät maankäyttösektoriin.

Maankäyttö, maankäytön muutokset ja metsätalous -sektori (LULUCF) koostuu kuudesta maankäyttöluokasta: metsämaasta, viljelysmaasta, ruohikkoalueista, kosteikoista, rakennetusta alueesta ja muusta maasta sekä puutuotevarastosta. Maankäyttösektorin nettonielu saadaan, kun lasketaan yhteen kaikkien maankäyttöluokkien päästöt ja poistumat.

Maankäyttösektori on aiemmin ollut Suomessa merkittävä nettonielu, eli sen päästöt ovat olleet pienemmät kuin poistumat. Maankäyttösektori muuttui vuonna 2021 ensimmäisen kerran hiilinielusta nettopäästölähteeksi, mikä johtui erityisesti puuston kasvun hidastumisesta ja korkeista hakkuumääristä. Vuonna 2022 maankäyttösektorin nettopäästöt olivat pikaennakkotiedon mukaan -4,5 Mt CO_2- ekv. Nettonielu on riittämätön suhteessa Suomen EU-velvoitteisiin tai 2035 hiilineutraaliustavoitteen saavuttamiseen: EU:n LULUCF-asetuksen mukainen tavoitetaso vuodelle 2030 on nykyisten tietojen varassa -17,8 Mt CO_2-ekv, joten lisätoimien tarve nettonielun kasvattamiseksi on ilmeinen.

Luonnonvarakeskuksen joulukuussa 2022 julkaiseman arvion mukaan Suomelle on syntymässä EU:n LULUCF-asetuksen ensimmäisellä viisivuotisjaksolla 50–80 Mt CO_2-ekv. alijäämä suhteessa velvoitteeseen.

Mikäli maankäyttösektori on laskentasääntöjen noudattamisen jälkeen laskennallinen päästö kaudella 2021–2025, voi jäsenmaa ostaa LULUCF-yksiköitä toiselta jäsenvaltiolta. Mikäli velvoitetta ei saavuteta yksiköiden ostojen jälkeenkään, siirtyy alijäämä katettavaksi taakanjakosektorilla. Mikäli tämän jälkeen taakanjakosektorin päästövähennysvelvoitteita ei saavuteta, voi jäsenmaa ostaa taakanjakosektorin päästövähennysyksiköitä muista jäsenmaista, mikäli näitä on tarjolla. Jos taakanjakosektorin päästökiintiötä ei jonain vuonna saavuteta, siirtyy vaje seuraavalle vuodelle kertoimella 1,08. Tästä **Suomelle tulee aiheutumaan kustannuksia, mitä EK pitää hyvin huolestuttavana. EK pitääkin tärkeänä, että toimeen maankäyttösektorin tavoitellun nielutason varmistamiseksi on tartuttava viivytyksettä.**

EK myös huomauttaa, että taakanjakosektorilla korvaavien päästövähennysten saavuttaminen on haastavaa, ja kustannukset nousevat huomattavan korkeaksi jos vastaavat päästövähennykset toteutettaisiin esimerkiksi liikennesektorilla.

EK ilmaisee vakavan huolen maankäyttösektorin hiilinielujen hupenemisesta, ja katsoo että toimeen maankäyttösektorin tavoitellun nettonielutason varmistamiseksi on tartuttava viivytyksettä. Toimenpiteitä valittaessa tulee seurata kustannustehokkuuden, markkinaehtoisuuden ja teknologianeutraalisuuden periaatteita. Pyrkimyksenä tulee olla niiden kustannusten minimointi, jotka aiheutuvat suoraan tai välillisesti maankäyttösektorin EU-velvoitteiden saavuttamisessa epäonnistumisesta, kuten LULUCF-jouston menettämisestä tai maankäyttösektorin tavoitteiden saavuttamiseen tarvittavista, muilta jäsenmailta hankittavista nieluyksiköistä.

Tekniset hiilensidontaratkaisut ovat Suomelle kiinnostava mahdollisuus

Kuten liiteaineistossa on kuvattu, Pariisin ilmastosopimuksen mukaisiin ilmastotavoitteisiin pääsemiseksi tullaan globaalisti tarvitsemaan

mittavassa määrin teknisiä nieluja. Sama pätee EU:ssa, missä komission tiedonanto EU:n 2040 ilmastotavoitteista ja sen yhteydessä annettu teollisen hiilenhallinnan strategia tunnistavat merkittävän roolin teknologisille ratkaisuille hiilidioksidin talteenottoon ja käyttöön tai varastointiin: tiedonannossa kuvataan, että vuonna 2030 EU-alueella tulisi ottaa talteen 50Mt hiilidioksidia, vuonna 2040 jo 280Mt, josta lähes puolet bioperäisistä lähteistä tai suoraan ilmakehästä, ja vuonna 2050 määrä olisi jo 450Mt, josta yli puolet biogeenista tai suoraan ilmakehästä.

Haasteena on, että nykyisin ohjauskeinoin hiilidioksidin talteenotto ei voittopuolisesti ole taloudellisesti kannattavaa ja nojaa suurilta osin yksityisen sektorin vapaaehtoisiin toimiin. Nykytilanteessa EU:n päästökauppa luo kannusteita vain fossiilisista lähteistä peräisin olevan hiilidioksidin varastoinnille, mutta markkinoiden voimakkaampi kehitys edellyttäisi selkeiden pelisääntöjen ja voimakkaampien kannusteiden luomista myös biopohjaisen hiilidioksidin käytölle ja varastoinnille.

Suomella on hyvät lähtökohdat teknisen hiilensidonnan toteutukselle. Hiilidioksidin talteenotto vaatii paljon sähköä, ja Suomessa sähkö on EU:n vähäpäästöisimpien ja halvimpien joukossa ja meillä on hyvät mahdollisuudet myös lisätä päästöttömän sähkön tuotantoa.

Biopohjainen hiilidioksidi, mitä Suomessa on hyvin saatavilla, avaa myös merkittäviä mahdollisuuksia päästöttömien tai jopa hiiltä sitovien tuotteiden valmistamiseen esimerkiksi vetytalouden piiriin lukeutuvissa prosesseissa: päästöttömällä vedyllä ja biopohjaisista lähteistä talteenotetulla hiilidioksidilla voidaan teoriassa korvata lähes mitä vain hiilivetyjä, jotka nykyisin pohjautuvat fossiilisiin raaka-aineisiin.

EU-tasolla kuin myös kansallisesti on tärkeää kiinnittää huomiota markkinoiden kehittämiseen ja sitä tukevien puitteiden sekä mahdollistavan sääntelyn luomiseen. Markkinoiden kehityksen ollessa alkuvaiheessa on tärkeää välttää liian yksityiskohtaista ja rajoittavaa sääntelyä sekä luoda kannusteita investoinneille teknologiakehitykseen ja ratkaisujen käyttöönottoon.

Suomella ei kuitenkaan ole omia geologisia varastoja hiilidioksidin pysyvään varastointiin, mikä osaltaan hidastaa investointeja hiilidioksidin talteenottoon ja varastointiin. Siksi erityisesti Suomen kannalta on tärkeää että hiilidioksidin varastointiin liittyvää infrastruktuuria kehitetään Euroopan laajuisesti. Lisäksi tulee huolehtia, että myös muut kuin putkikuljetukset tulevat tasapuolisesti huomioitua EU:n politiikkaohjauksessa.